

Vedrana Šimundža: Ministarstvo zdravstva mora osigurati i odrediti koje su psihijatrijske ustanove prikladne primiti forenzičke bolesnike

Državna tajnica Vedrana Šimundža, s bogatim iskustvom kao sutkinja i pomoćnica ministra, ističe izazove vezane uz tretman maloljetnika u zatvorskom sustavu, uključujući neadekvatne uvjete i nedostatak stručnog kadra, te naglašava potrebu za multidisciplinarnim pristupom i prilagodbom pravosudnih mjera. Ujedno, projekt "Barnahus" smatra ključnim za poboljšanje zaštite djece žrtava, pružajući cjelovitu podršku unutar jedinstvenog sustava

ANA TENŽERA / Foto: Privatni album, Ilustracija D.D. — Srijeda, 4.09.2024, 0:59

Gospođa **Vedrana Šimundža**, državna tajnica u Ministarstvu pravosuđa i uprave, čak je dvadeset godina bila sutkinja Kaznenog odjela Općinskog suda u Splitu, a prije nego je imenovana državnom tajnicom sedam godina bila je pomoćnica ministra pravosuđa. Bila je i povremeni predavač na Studiju forenzike, vodila ili se usavršavala na mnogobrojnim stručnim radionicama - od onih za glasnogovornike, mentore, zatim o primjeni novog *ZKP-a*, prošla regionalnu edukaciju iz područja suzbijanja droga, aktivno je sudjelovala u radu niza radnih skupina za izmjene kaznenog zakonodavstva kao voditeljica ili zamjenica, i još mnogo toga, a CV pokazuje da je s društvenim radom rano počela - bila je, naime, i predsjednica Hrvatskog studentskog sabora, koordinacijskog tijela sva četiri Sveučilišta u RH.

Krenimo od pitanja za koje nitko do sad nije imao odgovor – Zatvorska bolnica nije opremljena za maloljetnike, a veliki problem su i smanjeno ubrojivi maloljetni počinioci kaznenih djela s kojima sustav nema gdje. Kakvo je Vaše mišljenje o toj problematici?

Iako je Zatvorska bolnica dio zatvorskog sustava, za njezin rad od velike je važnosti suradnja sa zdravstvenim sustavom.

U njoj se obavlja i liječenje maloljetnika u zatvorenim uvjetima, što naravno nije najidealnije rješenje, ali je s obzirom na dostupne kapacitete zatvorskog sustava trenutno jedino rješenje. Bez obzira na navedeno, smatramo da je sustav za maloljetnike kojima je potrebno liječenje zadovoljavajuće organiziran.

Ukoliko se u praksi pojavi situacija da maloljetnik s duševnim smetnjama koji je počinio kazneno djelo ne bude tretiran kao neubrojiva osoba te ne bude, kao takav, smješten u psihijatrijsku ustanovu, već slijedom osude za kazneno djelo bude upućen u zatvorski sustav, moguće uz

izricanje sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja, ta će se mjera liječenja provoditi u okviru zatvorskog sustava.

U praksi se pojavljuje problem pronalaska medicinskih kadrova koji su voljni doći raditi u zatvorsku bolnicu, jer je to rad sa specifičnim pacijentima. Pogotovo je problem pronalaska psihijatra koji bi bio specijaliziran za rad s djecom i maloljetnicima. U tom smislu, ako bi se razmotrila mogućnost da Zatvorska bolnica formalno postane dio zdravstvenog sustava, o čemu je ovo Ministarstvo vodilo razgovore s Ministarstvom zdravstva u nekoliko navrata, možda bi se i taj problem na jednostavniji način riješio. Upravo je Ministarstvo zdravstva to koje bi po svojim propisima trebalo osigurati i odrediti koje psihijatrijske ustanove su prikladne da prime forenzičke bolesnike.

Što mislite o sadašnjim mjerama za maloljetne delinkvente?

Potrebno je razumjeti da postoje različite vrste sankcija za maloljetne počinitelje kaznenih djela. Postoje izvanzavodske i zavodske mjere. Izvanzavodske mjere, poput pojačane brige i nadzora uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, ne zahtijevaju izdvajanje maloljetnika iz životne sredine. Upućivanje maloljetnika u odgojnu ustanovu, predstavlja izdvajanje iz životne sredine, a izvršava se u pravilu u ustanovi socijalne skrbi, dok se upućivanje maloljetnika u odgojni zavod provodi u okviru zatvorskog sustava, gdje djeluju dva odgojna zavoda u Turopolju i Požegi. Vrlo velik broj maloljetnih počinitelja kaznenih djela zapravo boravi u odgojnim ustanovama, a ne u zatvorskom sustavu. To znači da maloljetni počinitelji kaznenih djela potpadaju pod više različitih nadležnih ministarstava i zakona, a upravo njihova mlada dob i traži multidisciplinarni pristup.

Koja je razlika u postupanju s maloljetnim delinkventom ili odraslom osobom koja je počinila kazneno djelo?

Uvijek držimo kako maloljetnika treba smjestiti posebno, držati ga pod posebnim mjerama, usmjeravati ga, ali nije nažalost u praksi uvijek to moguće... Naravno da je individualan pristup idealan. Taj maloljetnički svijet je potpuno drugačiji od punoljetnih počinitelja iz zatvorskog sustava. Dapače, ljudi koji s njima rade su druga vrsta ljudi – nije klasičan pravosudni policajac koji samo čuva red, kakvi su i kod punoljetnih počinitelja. Imaju i zatvoreni „odrasli“ počinitelji kaznenih djela želju da se promijene, nauče nešto i osposobe za život. Ali kod maloljetnika je to tri puta šire i osjetljivije i zahtjevnije.

Kakav je Vaš stav o brisanju podataka maloljetniku nakon tri godine?

Evidenciju odgojnih mjera izrečenih maloljetnim osobama i mlađim punoljetnim osobama vodi ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi. Kad je riječ o maloljetničkom zatvoru, rehabilitacija nastupa nakon tri godine od izdržane kazne maloljetničkog zatvora kraće od jedne godine, odnosno nakon pet godina kad je riječ o teškoj kazni maloljetničkog zatvora. Ovi relativno kratki rokovi rehabilitacije su *in favorem* maloljetnika, ali je važno za društvo da kroz određeno razdoblje postoji evidencija ranije počinjenih djela, a kako bi se u slučaju recidivizma mogla donijeti ispravna odluka o procesuiranju osobe kao maloljetnika ili kao odrasle osobe, te mu se odrediti adekvatna sankcija. Kad se mijenja bilo koji propis, u svrhu transpozicije direktiva ili neovisno o njima, pa tako i *Zakon o sudovima za mladež*, Ministarstvo osniva radnu skupinu sastavljenu od stručnjaka iz svih relevantnih resora se (suci, DORH, policija, odvjetnici) koja neizostavno uključuje i akademsku zajednicu. Oni zajednički pronalaze adekvatna rješenja da bi se odgovorilo na zahtjeve iz europskih i međunarodnih instrumenata, kao i na izazove u praksi. Kao dio EU, Hrvatska je 2019. godine provela usklađivanje s Direktivom 2016/800 o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima.

Sredinom studenoga prošle godine Hrvatska je primila službenu opomenu jer nije u potpunosti prenijela Direktivu o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičenici ili optuženici u kaznenim postupcima. Zbog navedenog problema od Europske komisije dobili smo rok od dva mjeseca za uklanjanje nedostatka u nacionalnom zakonodavstvu. Da li se išta promijenilo i ako nije, kakvu Hrvatsku penali očekuju?

Vezano uz zaprimljeno pismo službene obavijesti Europske komisije kojim se preispituje ispravnost prenošenja predmetne Direktive, Ministarstvo je ponudilo dodatna pojašnjenja o načinu transpozicije te očekuje povratnu informaciju. Samo pismo je tek prva etapa formalne procedure kojom se provodi evaluacija provedbe Direktive i nije neuobičajeno da Europska komisija, slijedom zaprimljenih dodatnih pojašnjenja propisa i prateće prakse zatvori postupak nad državom.

Kako komentirate riječi Ureda Pravobraniteljice za djecu – „smatramo da su najugroženija prava i interesi maloljetnika u istražnom zatvoru“?

Kad prema *Zakonu o kaznenom postupku* postoje uvjeti za određivanje istražnog zatvora, prema maloljetniku će se istražni zatvor odrediti samo kao krajnja mjera, u razmjeru prema težini djela i očekivanoj sankciji, u najkraćem nužnom trajanju i samo ako njegovu svrhu nije moguće postići primjenom mjera opreza, privremenog smještaja ili istražnim zatvorom u domu.

Maloljetnik prema kojem je određen istražni zatvor trebao bi biti smješten u zatvorenu zavodsku ustanovu. Do osnivanja zatvorenih zavodskih ustanova, *Zakon o sudovima za mladež* predvidio je kako će ministar nadležan za poslove pravosuđa odrediti u sklopu postojećih zatvora, posebne zatvorske jedinice za maloljetnike, što je ministar učinio odlukom iz 2013.

Sudac za mladež dužan je u obavljanju nadzora nad izvršenjem istražnog zatvora obilaziti maloljetnike jednom tjedno, primati od njih usmene i pisane pritužbe i poduzimati potrebne mjere da se utvrđene nepravilnosti otklone.

Ukupno trajanje istražnog zatvora za maloljetnike ne može prijeći jednu polovinu vremena propisanog *Zakonom o kaznenom postupku* za punoljetne počinitelje kaznenih djela.

„Djeci nije mjesto u zatvorskom sustavu, niti kada je u odgojnom zavodu a niti kada su u maloljetničkom zatvoru. Nedostaje stručnog kadra, nema dovoljno različitih programa, kvaliteta smještaja i lokacije su neadekvatne. Ne vodi se sustavna politika procjena potreba i stvarnih mogućnosti“ najčešća je kritika uz nepostojanje POU-a. Možete li se na to osvrnuti?

Prvenstveno, treba znati da svrha maloljetničkih sankcija nije identična svrsi kažnjavanja punoljetnih osoba. Svrha je odgojnih mjera, uključujući upućivanje u odgojni zavod, da se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora te osiguranjem opće i stručne naobrazbe maloljetnog počinitelja kaznenog djela utječe na njegov odgoj, razvijanje njegove cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela.

Iznimnost maloljetničkog zatvora i restriktivna mogućnost njegove primjene vidljiva je iz njegova zakonskog uređenja. Sankcija maloljetničkog zatvora može se izreći samo starijem maloljetniku (onom koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršio šesnaest godina života) za kazneno djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora tri godine ili teža kazna, kad s obzirom na narav i težinu djela i visoki stupanj krivnje ne bi bilo opravdano izreći odgojnu mjeru, već je potrebno kažnjavanje. Maloljetnički zatvor ne može biti kraći od šest mjeseci ni dulji od pet godina, a iznimno, za najteža kaznena djela do deset godina. Sud pri izricanju maloljetničkog zatvora nije vezan najmanjom propisanom mjerom kazne za pojedino kazneno djelo.

Za maloljetnike vrijede i posebna pravila o zastari kaznenog postupanja i materijalnoj svrhovitosti. Tako se osobi koja je navršila dvadeset i jednu godinu života ne može se suditi za kazneno djelo koje je počinila kao mlađi maloljetnik (s navršenih 14 godina, a nenavršenih 16 godina).

Nemamo posebne odgojne ustanove, što su nam u UZSP-u objasnili da jednostavno nisu isplative, a maloljetnici bi bili sami mjesecima. Kakav je Vaš stav o tome?

Upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu predviđeno je u zakonu kao mogućnost, odnosno alternativa upućivanju u odgojnu ustanovu ili odgojni zavod za maloljetnike s psihofizičkim oštećenjima, dakle kao jedna od zakonskih mogućnosti ali ne i jedina, jer postoje druge dvije navedene opcije.

Što za sad možete reći o projektu „Barnahus“?

U Republici Hrvatskoj u tijeku je provođenje projekta „Uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj“, u suradnji Europske komisije i Vijeća Europe. Barnahus model je vodeći europski model zaštite prava i interesa djece žrtava i djece svjedoka nasilja ili zlostavljanja, koji je u cijelosti prilagođen djeci. Barnahus model podrazumijeva multidisciplinarni i međuagencijski pristup, osiguravajući suradnju i koordinaciju različitih tijela (pravosudnih, socijalnih, medicinskih) u jednoj ustanovi prilagođenoj djeci koja nudi cjelovite usluge za dijete i obitelj pod jednim krovom. Cilj takvog jedinstvenog pristupa jest izbjeći ponovnu traumatizaciju i viktimizaciju djeteta tijekom istrage i sudskog postupka, da bi se osigurao koordinirani i učinkoviti odgovor na nasilje koje je dijete doživjelo te djetetu pružila podrška i pomoć, uključujući medicinsku procjenu i liječenje, u okruženju sigurnom za djecu.

Barnahus model je 2015. godine prepoznat kao obećavajuća praksa od strane Odbora stranaka Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (Odbor Lanzarote). Model je repliciran u Finskoj, Irskoj, Norveškoj, Sloveniji i Švedskoj, a u procesu je prilagodbe u više od desetak drugih europskih zemalja.

Glavni korisnik projekta u Republici Hrvatskoj je Ministarstvo pravosuđa i uprave, u bliskoj suradnji s drugim dionicima – predstavnici sudbene vlasti; Ministarstvo unutarnjih poslova, uključujući policiju; Ministarstvo zdravstva; Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike; Ministarstvo znanosti i obrazovanja; Državno odvjetništvo Republike Hrvatske; Hrvatska odvjetnička komora; Pravobraniteljica za djecu; Pravosudna akademija; Policijska akademija, predstavnici Pravnog fakulteta u Zagrebu.

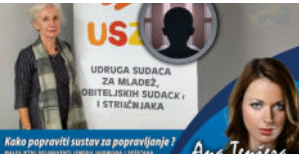
Provedba Projekta doprinosi reformi zaštite prava djece u Hrvatskoj koja je u tijeku. Očekivani dugoročni učinak ovog Projekta je poboljšana kvaliteta usluga pravosudnog sustava za djecu žrtve seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja. Osim toga, od Projekta se očekuju dodatni učinci: - Uspostava pravnog, političkog i institucionalnog okvira za djelovanje Barnahusa u Hrvatskoj; - Jačanje znanja i kapaciteta stručnjaka koji rade s djecom, posebice u području seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece; - Podizanje svijesti stručne i šire javnosti o spolnom zlostavljanju i iskorištavanju djece

Smatrate li da ako dijete završi u zavodu ima dobru budućnost ili ga naše društvo kao žigosanog odbacuje te nastavlja kriminalnu karijeru?

Maloljetnika se upućuje u odgojni zavod upravo u situaciji kad sud utvrdi da je maloljetnika nužno izdvojiti iz njegove životne sredine i prema njemu primijeniti pojačane mjere odgoja s obzirom na izražene poremećaje ponašanja i nedovoljnu spremnost da prihvati odgojne utjecaje. U odgojnom zavodu maloljetnik ostaje najmanje šest mjeseci, a najdulje tri godine, s tim da sud mora svakih šest mjeseci ispitati ima li osnove ovu mjeru obustaviti ili je zamijeniti drugom odgojnom mjerom.

Dakle radi se o odgojnoj mjeri, tj. sankciji odgojnog, a ne penalnog karaktera, kojoj je svrha da se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora te osiguranjem opće i stručne naobrazbe maloljetnog počinitelja kaznenog djela utječe na njegov odgoj, razvijanje njegove cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela. Stoga je upravo poanta osigurati maloljetniku dobru budućnost, tako da se, u razdoblju dok je njegova ličnost još u formativnom periodu, potakne promjena u njegovom ponašanju.

Lana Petö Kujundžić: Djeci nije mjesto u zatvorskom sustavu

Kako popraviti sustav za popravljanje – maloljetni delinkventi između hormona i rešetaka (1)

Zašto se događa ogroman skok kaznenih djela koja su počinili maloljetnici? Pravobraniteljica za djecu: Izostaju europski standardi za maloljetnike kada je u pitanju istražni zatvor

Pravobraniteljica za djecu, Helenca Pirnat-Dragičević, u svom izvješću za 2023. godinu istaknula je da se sustav zaštite djece u pravosudnim postupcima nije bitno unaprijedio, unatoč dugogodišnjim upozorenjima na nedostatke, kao što su neprikladan istražni zatvor za maloljetnike i nedostatak adekvatnih ustanovama za njihovo smještanje. U izvješću je također zabilježeno značajno povećanje broja kaznenih djela koja počinje maloljetnici, što ukazuje na potrebu za poboljšanjem preventivnih mjera i edukacije stručnjaka koji rade s tom populacijom

UZSP: Da se sluša zakon o zatvorskim zavodima, maloljetnici bi boravili sami na neodređeno vrijeme

Kakvi su uvjeti u hrvatskim zatvorima za maloljetnike? Stručnjakinja nam je otkrila kako stvari stoje

Koja je razlika pri "lovu" na maloljetnog počinitelja u odnosu na odraslu osobu? Josipović: "Postupak policije prema osumnjičenom djetetu mora biti obazriv"

Prevenција kaznenih djela među djecom i mladima ključan je aspekt rada policije, s posebnim fokusom na rizična ponašanja i štetne utjecaje u društvu

Članak je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa poticanja novinarske izvrsnosti

Moja reakcija na članak je...